

Список використаної літератури:

1. Адлер Г. Е. Проблеми боротьби з тероризмом у національному законодавстві держав і міжнародно-правовій практиці: автореф. дис. к. ю. н. / Г. Е. Адлер. – К. : Б.И., 2003. – 135 с.
2. Хофман Б. Терроризм – Взгляд изнутри / Б. Хофман. – М., 2003. – 241 с.
3. Горбунов Ю. С. Терроризм и правовое регулирование противодействия ему: монография / Ю. С. Горбунов. – М.: Молодая гвардия, 2008. – 460 с.
4. Гуцало М. Г. Організація протидії сучасному тероризму / М. Г. Гуцало. – К.: ТОВ «Видавництво Аратта», 2009. – 262 с.
5. Майборода В. К. Вступне слово / В. К. Майборода // Державна політика у сфері запобігання тероризму: міжнародний досвід і його актуальність для України: зб. матер. наук.-практ. конф. – Київ: Інтертехнологія, 2008. – С. 6-13.
6. Моджорян Л.А. Тероризм: правда і вигадки / Л.А. Моджорян. – К. : Політвидав України, 1985. – 175 с.
7. Лапшин С. А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді / С.А. Лапшин //Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С. 246-251.

Деордієва А.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

У статті проаналізовано особливості політичної системи Канади. Визначено основні складові, функції та принципи функціонування.

Ключові слова: політична система, держава, влада.

Питання формування, здійснення ефективної політики в Україні, яка обрала та намагається втілити в життя демократичний шлях розбудови є гостро актуальним й прямо пропорційно залежить від зусиль щодо реалізації політико-управлінського лідерства країни. Вирішення цього питання ускладнюється ще й нестабільною політичною ситуацією навколо української територіальної цілісності. З огляду на те, що останнім часом до керуючих органів державного управління запрошують представників інших країн – визначних, компетентних професіоналів, можемо відмітити відкритість нашого Уряду та готовність вчитися й втілювати кращі світові практики. Тому дослідження досвіду реалізації політико-управлінського лідерства Канади як країни відносно молоді, але зі сталими політичними традиціями, розвинутої завдяки інноваційності та націленою на досягнення досконалості в системі державного управління вважаємо доцільним та актуальним.

Особливо актуальними є дослідження партійних систем країн, які мають значну політичну вагу у світі. До таких держав, без сумніву, відноситься й Канада, яка є однією з найбільших за площею та економічним потенціалом держав світу. Вона є членом багатьох впливових міжнародних організацій: ООН, НАТО, Великої вісімки, ОБСЄ та ін.

Стосовно практичного вивчення партійно-політичної системи Канади, ситуація є не настільки визначеною. Так, вітчизняні вчені, які займаються проблематикою Канади, досліджують різноманітні аспекти соціально-політичного життя цієї країни, які лише опосередковано стосуються власне канадської партійно-політичної системи. Серед вітчизняних вчених, що займалися канадською проблематикою слід згадати: О. Картунова, В. Євтуха, О. Гриценко, Ю. Макара, О. Сича, Т. Лупула, П. Катеринчука, В. Макара, О. Ярош, І. Макух-Федоркову, В. Богатирець. Значно кращим вивчення питань, що стосуються даної роботи, є в Канаді, США та Росії.

Можна виділити ще дві групи досліджень:

1. Дослідження впливу законодавства та виборчої системи на діяльність політичних партій у Канаді. Цією тематикою, зокрема, займалися Дж. Хіберт, М. Зінгер та А. Комаров.

2. Дослідження системи виконавчої влади в Канаді та її взаємозв'язку з політичними партіями. Серед учених, що займалися цією тематикою, можна виділити канадців Е. Сенса та А. Бенфілка, К. Кама та І. Індриансома, а також російських науковців С. Кокотова та Н. Козлову. Проте найбільш повним дослідженням є колективна монографія канадських учених під керівництвом Л. Берньє «Стилі виконавчої влади в Канаді: структура кабінету міністрів та практика обрання партійних лідерів».

Значну увагу вивченню канадського досвіду у сфері політико-управлінського лідерства приділяють у своїх наукових працях М. Вересоцька, А. Вересоцька, Л. Немова, Є. Немова, І. Сурай, Т. Тимашова, Е. Хорошилов та інші дослідники. Серед невирішених повністю частин загальної проблеми реалізації політико - управлінського лідерства в сучасних умовах зарубіжний досвід провідних країн світу залишається недостатньо дослідженим.

Канада – федеративна парламентська держава, яка має свої сталі політично-управлінські традиції. Якщо такі органи державної влади і управління країни, як Парламент і Кабінет Міністрів, запозичені з Великобританії, то у федеративному устрої Канади спостерігаються риси, подібні Сполученим Штатам. Багато років канадці вважалися підданими Британської Корони, і тільки з прийняттям закону в 1982 р. (Акт про Канаду) країна здобула суверенітет своєї конституції [3, с.154]. Цей закон надав Канаді право самостійно вносити поправки до конституції відповідно до встановленої процедури і став останнім з-поміж прийнятих британським парламентом конституційних актів Канади. Королева Великобританії лише формально вважається Главою Канадської держави. На постійній основі британська корона представлена в Канаді генерал-губернатором, який може оголошувати вибори і розпускати уряд, приводити до присяги кабінет міністрів і представляти уряду іноземних дипломатів, часто виконує безцінну роль консолідатора суспільства. У провінціях англійську королеву представляє генерал-лейтенанти [3, с. 154].

На провінціальному рівні управління децентралізоване. Тобто, кожна провінція є повноправною структурою виконавчої влади, Кабінету Міністрів, який очолює Прем'єр-міністр певної провінції та законодавчої палати. Відповідно призначення на

міністерські посади здійснюються лейтенант-губернатором за порадою прем'єр - міністра [4, с. 2].

«Тим часом, 1 квітня 1999 р. політико-адміністративний розподіл Канади вперше змінився. Підлеглі федеральному уряду Північно-західні території були адміністративно поділені на дві частини. На одній з них була створена територія Нунавут, 85 % населення якої складають інуїти – канадські ескімоси, корінні жителі Арктики. Тобто вперше в Канаді був створений прецедент відділення великої (21 % всієї площі Канади) території, яка заселена представниками корінного народу. Таким чином, з одного боку, державний устрій Канади акумулює історично успадкований досвід побудови державних інститутів демократії з поділом влади на законодавчу, виконавчу і судову» – відмічає Л. С. Держановська [2, с.2].

А з іншого – федеративна форма державного устрою дозволяє уряду Канади маневрувати при проведенні ефективного політичного курсу, приймати нестандартні рішення.

Як зазначає В. Запарнюк: «У руках федерального уряду зосереджені важелі реального політико-управлінського лідерства, яке здійснює керівництво державною політикою і політичними процесами водночас. Згідно з Конституцією Канади (1982 р.) Федеральний Парламент є головним інститутом законодавчої влади й структурно складається з двох палат: нижня – Палата громад (за аналогією з Великобританією), а верхня – Сенат (за прикладом США). Склад Палати громад формується на основі прямих, рівних і загальних виборів на п'ять років. Кількість членів палати громад зростає разом з кількістю населення Канади, а також залежить від величини одного виборчого округу. Теперішній склад Палати громад нараховує 305 членів» [3, с.155].

Сенат складається з 105 членів (52 – від консервативної партії, 30 – від ліберальної, 6 – незалежні, 17 – незайняті місця), які призначаються генерал-губернатором за рекомендацією прем'єр-міністра. Вони є представниками всіх прошарків суспільства, від кожної провінції і території. Вони відображають багату канадську суміш географічних, релігійних, етнічних і мовних спільнот, це – видатні представники різних сфер інтересів і політичних прихильностей, знань і досвіду [5, с.104].

Передбачається, що сенатори представляють ту провінцію, від якої вони призначені. Для збереження принципу рівного представництва провінції розбиваються на чотири групи, кожна з яких має право бути представлена 24 сенаторами. Кандидат на посаду сенатора повинен мати канадське громадянство та відповідати чотирьом основним вимогам: бути не молодшим 30 років; проживати в провінції, від якої він призначається; мати вищу освіту та досвід у певних галузях; бути власником нерухомості, вартість якої оцінюється в менш ніж 4 тис. дол. і не мати боргів. «Розглянемо декілька прикладів з провінції Онтаріо. Сенатор Тобіас Енверга (консервативна партія) працював більш ніж 30 років проектним менеджером Банку Монреаля. Він отримав на Філіппінах ступінь бакалавра з економіки, а в Йоркському університеті – сертифікат магістра в галузі управління проектами, а також сертифікат з комп'ютерних досліджень від Centennial College. Сенатор Енверга був залучений у

різних організаціях і благодійних проектах, а також очолював Канадську міжкультурну Раду «Азіати в Онтаріо» та заснував Філіппінсько-канадський благодійний фонд. Він перший філіппінсько-канадський обранець у Торонто. У 2012 р. Сенатор Енверга був нагороджений ювілейною медаллю королеви Єлизавети II» – відмічає С. Л. Держановська [2, с.3].

В умовах канадської партійної системи, коли консерватори і ліберали змінюються при владі, призначення до складу Сенату має яскраво виражений партійний характер. Прем'єр-міністр прагне заповнити наявні в Сенаті вакансії своїми прихильниками, яких він таким чином винагороджує за надані в минулому політичні послуги. Сенаторами нерідко призначаються колишні міністри, члени Палати громад і прем'єр-міністри провінцій. Прикладом може бути яскрава особистість – Сенатор Онтаріо Арт Егглетон (ліберальна партія). 40 років активної роботи в лавах державної служби: Мер Торонто (протягом 11 років); президент ради казначейства; міністр інфраструктури; міністр міжнародної торгівлі; міністр національної оборони; віце-голова урядового комітету з питань економічної політики. У 2005 р. Арт Егглетон був призначений у Сенат Канади [3, с.156].

В. В. Запарнюк пише, що «На відміну від США (де всього 13 міністерств) у федеральному уряді Канади налічується 35 міністерств і 40 міністрів (11 з яких ці посади займають жінки). З огляду на те, що Сполучені Штати багаторазово перевершують Канаду як зачисельністю населення, так і за масштабами економіки та інших сфер суспільного життя, цей факт наочно свідчить про більш широку й активну роль держави в Канаді, ніж у США саме в соціальній та економічній сферах» [4, с.8].

Унікальність канадського Уряду полягає в «принципі репрезентативності», про який ми вже згадували вище. Відповідно до цього принципу при формуванні кабінету міністрів враховується низка факторів, таких як територіально географічний, релігійний і етнонаціональний. З часу отримання Канадою статусу домініону традиційно у складі Уряду присутні представники всіх провінцій, двох основних конфесій (католиків і протестантів), а також двох основних лінгвістичних спільнот (англо- і франко-канадців).

Ще однією специфічною рисою формування канадської політико-управлінської структури є «принцип регіональної прив'язки». Відповідно до даних принципом призначення на певний міністерський пост від тієї чи іншої провінції пов'язано з економічною специфікою [4, с.18]. Для прикладу, главою міністерства рибного господарства зазвичай стає виходець з Британської Колумбії або атлантичних провінцій, що спеціалізуються на видобутку риби. На даний час це міністерство очолює ще й міністр-жінка, досвідчений фахівець у цій галузі Гаїл Ші.

«Більшість політологів вважає Стівена Харпера політиком нового покоління, цілком відповідним динамічному XXI ст. Місце Харпера в політичній історії Канади визначається тим, що в 2003 р. він зумів об'єднати дві праві партії (Прогресивно - консервативну партію і Канадський Альянс), які поодиночі не мали шансів на перемогув загальнонаціональному масштабі, в єдину Консервативну партію Канади» – відмічає С. Л. Держановська [2, с. 5]. Коли в 2006 р. він став прем'єр-міністром Канади, йому було

47 років. Восени 2008 р. прем'єр С. Харпер, який очолює уряд меншості, ініціював розпуск палати громад. На проведених у 2008 р. позачергових парламентських виборах знову перемогла Консервативна партія на чолі з чинним прем'єр - міністром Стівеном Харпером. Однак положення будь-якого уряду меншості відрізняється нестабільністю, оскільки для затвердження його рішень потрібна підтримка різних політичних сил. Отже, такому уряду доводиться враховувати їх пропозиції і поправки, маневрувати в пошуках компромісів, створювати альянси та мудро реалізовувати політико-управлінське лідерство, – зазначають фахівці – канадознавці [2, с. 5].

У Канаді реалізація політико-управлінського лідерства відбувається в умовах, коли: 1) за чіткими принципами сформована система державного управління, яка забезпечує прийняття рішень, виходячи з потреб і прагнень усіх канадців; 2) ефективно сформовано вимоги до лідерського складу країни; 3) створено досить гнучкий і надійний механізм, який забезпечує виконання процедури призначення на посади та координацію зусиль усіх рівнів системи державного управління, дозволяє у разі потреби враховувати різні місцеві особливості та умови; 4) канадці віддають перевагу порядку перед свободою, органічному розумінню суспільства і держави, груповим інтересам, визнають за державою право впливати на різні сфери суспільного життя, в тому числі і в приватну сферу, що свідчить про великий кредит довіри до керівництва державою.

Список використаної літератури:

1. Senator Art Eggleton (Toronto) // Senator from Toronto Art Eggleton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://senatorarteggleton.ca>.
2. Держановська С.Л. Особливості реалізації політично-управлінського лідерства в сучасній Канаді / С. Л. Держановська // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1. – 2015 – С. 1-7.
3. Запаранюк В. Еволюція партійної системи Канади / В.Запаранюк // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Т. 14. – С. 154-159.
4. Запаранюк В.В. Партійно-політична система сучасної Канади: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук / В.В. Запаранюк. – Чернівці, 2009 – 25 с.
5. Мелкумов А.А. Особенности государственного политического устройства Канады / А. А. Мелкумов // Вестник московского университета. – 2000. – № 3. – С. 103–120.
6. Немова Л.Л. Антикризисная программа правительства Канады / Л.Л. Немова, Е.Е. Хорошилов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2009. – № 5. – С. 44.

Заярна К., Дьякова І.

КАНАДСЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено питання мовної політики Канади та порівняно мовні ситуації в цій країні та в Україні. Проаналізовано досвід становлення і розвитку